

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

زمان چاپ: ۱۴۰۳/۰۳/۲۵

شماره مجوز مجله: ۸۰۴۰۰

بررسی تاثیرات عوامل محیطی بر یادگیری مشارکتی دانش آموزان دوره ابتدایی

رضوان مرادی مطلق

کارشناسی ارشد مهندسی معماری

چکیده

فلسفه تشکیل هر نهاد یا سازمانی پاسخگویی به نیاز یا نیازهای معینی است و نظام آموزش و پرورش نیز از آن رو شکل یافته و قوام گرفته است که شهروندانی مؤثر و فعال را متناسب با نیازها و ارزش های اجتماعی تربیت و تحویل جامعه نماید. رسالت آموزش و پرورش در همه دوره ها پرورش نسلهای انسانی برای برآوردن نیازهای جوامع بوده است. در این میان، تربیت شهروندی جایگاه ویژه ای دارد. اینکه شهروندان بتوانند از نقش خود آگاهی یافته به آن ارج نهند و نیز مشارکتی فعال در سطح ملی داشته باشند، دلیل محکمی بر این موضوع است که نظام آموزش و پرورش باید به تربیت شهروندی کودکان و نوجوانان بپردازد. نظام آموزش و پرورش هر جامعه از آن رو شکل یافته و قوام گرفته است که شهروندانی مؤثر و مطلوب را متناسب با نیازها و ارزشهای اجتماعی تربیت کند و تحویل جامعه دهد. پژوهش حاضر رویکردی توصیفی تحلیلی دارد. نتایج حاکی از آن است با طراحی مناسب و توجه به نیاز های دانش آموزان می توان یادگیری آن ها را مورد تاثیر قرار داد و باعث ارتقا یادگیری شد و همچنین به یادگیری مشارکتی نیز رسید.

کلمات کلیدی یادگیری مشارکتی، مدارس، نظام آموزشی، آموزش و پرورش

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱- مقدمه

یادگیری، بخش مرکزی زندگی هر فرد است. حتی زمانی که به آن فکر نمی کنیم نیز اتفاق می افتد؛ امروزه یادگیری مشارکتی یکی از مسائل مهم و حائز اهمیت در حوزه آموزش می باشد، و می تواند تاثیرات بسیاری بر روی نسل های آینده بگذارد که شامل موارد بسیاری از جمله: تعاملات بیشتر، فهم دانش آموزان را افزایش خواهد داد، باعث ارتقای سطح روحیه آن ها می شود، محیط های یادگیری از عناصری تشکیل خواهند شد که در کنار هم معنا دار می شوند. ویژگی ها و کیفیت های هر کدام از این عناصر در شکل گیری رفتارهای مختلف موثر می باشند. فیلسوف ژان پیاژه، بر توانایی کودک در درک جهان به طور فعال تاکید بسیار می کند و معتقد است که کودکان به طور انفعالی اطلاعات را جذب نمی کنند، بلکه آنچه را که در دنیای پیرامون خود می بینند، می شنوند و احساس می کنند، سپس انتخاب و تفسیر می نمایند. معماری، هنری است که ما را در بر گرفته است و انسان ها بیش از آنکه بر فضا تاثیر بگذارند، از آن تاثیر می پذیرند.

در پژوهش حاضر مسئله اصلی و حائز اهمیت یادگیری مشارکتی می باشد. موضوعی که متأسفانه در حال حاضر و در سر فصل دروس مدارس و در کشورمان... توجه چندانی به آن نمی شود و کودکان امروزی که در مدارس در حال تعلیم و تربیت هستند و نسل آینده را تشکیل می دهند موارد مثبتی که در فوق ذکر شد را نمی توانند داشته باشند و سطح آموزش پایینی خواهند داشت و در کار گروهی بسیار ضعیف عمل می کنند، یادگیری فعالانه ای نخواهند داشت، سطح خلاقیت و کنجکاوی آن ها ضعیف می شود. این مسائل بخشی از مشکلاتی هستند که به طبع در آینده گریبانگیر دانش آموزان می شود. دغدغه اصلی در پژوهش حاضر یادگیری مشارکتی می باشد که به وسیله ابزارهای محیطی که در اختیار داریم می خواهیم آن را در دانش آموزان ایجاد کنیم که بتوان در نسل های آینده جامعه پویاتر و فعال تری داشته باشیم

کودکان موجوداتی تأثیرپذیر از انسان ها و محیط پیرامون خویش می باشند. ایجاد زمینه مناسب به منظور رشد و پرورش خلاقیت کودکان باید از سنین کودکی آغاز شود، زیرا در این دوره از زندگی، کودکان ویژگی های منحصر به فردی دارند. مدرسه، به عنوان یکی از زمینه های مناسب رشد و پرورش خلاقیت کودکان، میتواند بسیار تأثیرگذار باشد.

توجه به این نکته که طراحان از چیدمان فضایی تا چیدمان مبلمان و کوچکترین جزئیات موجود در یک فضا، نقش دارند، میزان تأثیرگذاری آنها را مشخص میکنند؛ لذا، یکی از دغدغه هایی که طراحان فضاهای آموزشی با آن دست و پنجه نرم میکنند، معماری فضاهای آموزشی است. علی الرغم پرداخته شدن به موضوع یادگیری مشارکتی در خارج کشور و حائز اهمیت بودن این مسئله متأسفانه در کشورمان توجه چندانی به این موضوع نشده است و در سطح تئوری باقی مانده است. یکی از دلایل افت مشارکت در دانش آموزان استاندارد نبودن مدارس می باشد.

یادگیری مشارکتی تاثیرات بسیار زیادی را روی دانش آموزان می گذارد، دانش آموزانی که در آینده نسل بعدی را تشکیل میدهند که از این رو پرداختن به این موضوع و مسئله بسیار مهم می باشد، معماری بوسیله عوامل کالبدی می تواند روی روحیات دانش آموزان تاثیر بگذارد و در همین روال هم می تواند روی یادگیری مشارکتی هم تاثیر بگذارد و در داخل ایران به این موضوع در محیط های آموزشی توجهی نشده است.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

فضاهای آموزشی از مهمترین ساختمان های عمومی هستند؛ زیرا تعداد زیادی از مردم در طول زمان در آنجا حضور دارند. بنابراین، طراحی آن ها می تواند از دیدگاه های مختلف مورد بحث قرار (محمدی و همکاران، ۱۳۹۸) دبستان به عنوان اولین فضایی که کودک بعد از خانه، در برخورد با جامعه، آن را تجربه مینماید، نقش مهمی در رشد شخصیت اجتماعی اش ایفاء می کند. در این راستا، نقش فضای آموزشی در کنار سایر فاکتورها در سیستم آموزشی، از اهمیت مهمی برخوردار می باشد. آموزش و به تبع آن محیط های آموزشی بیشترین نقش را بر ذهنیت و تمدن سازی جوامع به عهده دارند. لازمه اصلاح کالبد آموزش و پرورش، ایجاد فضاهای مرتبط با فعالیت دانش آموزان است؛ فضاهایی که دارای شرایط مناسب و مطلوب برای رشد فیزیکی ذهنی، عاطفی و اجتماعی کودکان می باشد که تحقق این امر از طریق طراحی جزییات فضاها با توجه به رفتار کودکان امکان پذیر می گردد.

۲- بررسی رویکردهای آموزشی

نوع نگاهی که هریک از ما نسبت به زندگی، انسان و آموزش داریم، رویکرد آموزشی ما را تعیین می کند. این نوع نگاه تحت تأثیر فلسفه ی فکری، یک مکتب روانشناسی و سیاست مرتبط و هماهنگ با آن است. رویکرد آموزشی خبر از یک جریان یکپارچه و هماهنگ می دهد که ارکان آن با روش، اجرا و برنامه های کاری آن در تضاد نیست. رویکرد به معنای ساختار مشخص و هماهنگی است که در توانمند سازی انسان برای زندگی، ایده، طرح، برنامه و روش کار دارد. این گونه است که رویکرد آموزشی نمی تواند در تضاد و تعارض با خودش باشد. (یوسفی ۱۳۹۱، ۱۲) حداقل از قرن بیستم میلادی ما شاهد شکل گیری مدون و سازمان یافته ی تعدادی از رویکردهای آموزشی بوده ایم. اگرچه بسیاری از این رویکردها در تضاد بسیار با هم هستند، اما هر رویکرد در بطن خود در فضایی از هماهنگی و یکپارچگی پیش می رود. یعنی هر رویکرد در اصول، مبانی، روش، برنامه، اجرا و ارزشیابی خود دچار تعارض نیست. لذا برای دست اندر کاران آموزش کودکان ضروری است که شناخت دقیقی از هر رویکرد داشته باشند و سپس رویکردی را که متناسب با نوع نگاه خود و هماهنگ با جامعه می دانند انتخاب کنند. در عین حال با شناخت سایر رویکردها لازم است بدانند که چه کارهایی را نباید و یا باید انجام بدهند.

۳- یادگیری مشارکتی

یادگیری مشارکتی روشی همراه با کار گروهی است که باعث شده دانش آموزان کمتر از فرد گرایی استفاده کرده و بیشتر جامعه پذیر شوند. یافته های پژوهشی در زمینه یادگیری مشارکتی را می توان اینگونه خلاصه کرد: پیشرفت تحصیلی بیشتر در مقایسه با دیگر روش های آموزشی، روابط بین فردی بهتر بین اقلیت های قومی، افزایش عزت نفس، بهبود روابط بین دانش آموزان قوی، ضعیف و متوسط از لحاظ تحصیلی یادگیری مشارکتی مزایای فراوانی برای دانش آموزان داشته و معلم مجبور نیست که مرتباً برای جلب توجه دانش آموزان تلاش کند بلکه دانش آموزان در یک فرایند یادگیری فعال قرار می گیرند اگر به عنوان یک مسئول با معلم، دانش آموزان را به همکاری و مشارکت در امر برنامه ریزی موضوعات گوناگون و جنبه های ویژه فعالیت های مورد علاقه آن ها تشویق کنیم، در می یابیم که آنان نسبت به یادگیری مفاهیم و مطالب گوناگون درس مسئولیت بیشتری احساس می کنند. چنین دانش آموزانی نسبت به کسانی که توانایی های مشارکتی ندارند، کارهای بیشتری می توانند انجام دهند (یغما، ۱۳۷۰). یادگیری از طریق مشارکتی در پرورش اعتماد به نفس دانش آموزان بسیار مؤثر است. وقتی دانش آموزی موفقیت های گروه و نیز حمایت از خود را در گروه تجربه می کند و اگر دانش آموزی دیگر از او سوالی بپرسد که به مشارکت آن احتیاج دارد، خود را جزئی از فراگیرندگان با کفایتی در کلاس می بیند که قدر همکلاسی هایشان را می دانند و لذا رفتارهای

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

توأم با یأس در او کاهش می یابد. دانش آموزان نیاز دارند که در یک محیط مشترک یا اجتماعی به منظور پرورش مهارت‌های ارتباطی مناسب کار کنند. مهارت های فردی و توانایی برقراری ارتباط موفقیت آمیز با دیگران در هسته اصلی کار گروهی موثر قرار دارد و گفتگو، به عنوان ابزار اصلی ارتباطات در یک گروه، به عنوان حساس ترین مهارت در بین سایرین محسوب می شود. دانش آموزان، به ویژه آنهایی که خجالتی هستند و نیاز به یک محیط مثبت و امن برای صحبت کردن دارند، بنابراین شما نیاز دارید که مطمئن شوید همه دانش آموزان متوجه شده اند و اصولاً ظرفیت و احترام گذاشتن را نسبت به عقاید دیگران به کار می بندند. اگر یک دانش آموز خجالتی احساس کند که می تواند بدون سرکوب شدن نظر خودش را بیان کند، دیگر احساس ترس کمتری در هنگام شرکت در فعالیت های گروهی خواهد داشت.

۴- روش پژوهش گروهی:

این روش به وسیله شلوموشاران ونیل شاران در دانشگاه تلویو طراحی شد. این روش در اصل یک طرح عمومی اداره کلاس درس است که بر طبق آن دانش آموزان در گروه های کوچک، با استفاده از روش های پژوهش مشارکتی، بحث های گروهی و برنامه ریزی مشارکت فعالیت می کنند. در این روش دانش آموزان به گروه های ۲ تا ۹ نفر تقسیم می شوند. پس از انتخاب عنوان مورد مطالعه، هر گروه آن را به بخش های کوچک تر تقسیم می کند و هر بخش را یکی از اعضا مطالعه می کند، در آخرین مرحله هریک از گروه ها مجموع آموخته ها و یافته های خود را به صورت یک کار گروهی به بقیه کلاس ارائه می دهند (یوسفی، ۲۰۰۲)

۵- مراحل اجرای روش مشارکتی:

معلمان، دانش آموزان و محتوای آموزشی در اجرای مؤثر این روش نقش حیاتی دارند. ماهیت اساسی این نقش ها در اثربخشی روش مشارکتی همانند سایر چهار چوب های یک روش موثر و کارآمد است. درس ها اکثراً وقتی سودمندند که:

۱. معلمان سازه های درس را که دانش آموزان دانش با مهارت کنترل آن را ندارند، کنترل کنند.
 ۲. علاقه دانش آموزان را برانگیزانند و آنان را وادار به فعالیت سازند.
 ۳. محتوای درس، ماهیتاً متناسب با زمان تدریس و مطلوب و ارزشمند برای تلاش دانش آموزان باشد.
- مطالعات و تحقیقات گسترده و پیچیده خوبی در مورد مراحل اجرای روش مشارکتی انجام گرفته است. اکثراً آنها چهار مرحله بسیار مهم را برای اجرا متذکر شده اند؛ این چهار مرحله عبارتند از: ۱) ارائه با معرفی محتوا؛ ۲) تمرین مهارت با توسعه فعالیتهای آموزشی در گروههای نا متجانس؛ ۳) ارزشیابی دانش آموزان به طور انفرادی. ۴) بازشناسی گروه و ارائه پاداش.

۱. ارائه با معرفی محتوا: در این مرحله معلمان محتوا را معرفی و زمینه مرور اجمالی درس را فراهم می کنند. این مرور اجمالی باید قبل از فرایند یادگیری اتفاق بیفتد، استفاده از راهبرد مشارکتی بستگی به می کنند. این مرور اجمالی باید قبل از فرایند یادگیری اتفاق بیفتد، استفاده از راهبرد مشارکتی بستگی به اثربخشی خود محتوا - هم به دانش و هم به فرآیند آن - برای دانش آموزان دارد. اگر ارائه محتوای جدید آشفته، در هم بر هم و یا سطحی باشد، تمرین ها به صورت ناقص انجام شود و تعامل معنادار در استفاده از محتوا، فدای یادگیری بدون اندیشه شود، نمی توان در اثربخشی روش یادگیری محتوا اعتماد کرد. یادگیری

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در روش مشارکتی یک روش خود آموز اما روشی است که دانش آموزان به یکدیگر در آموختن محتوایی که به آنها به طور موثر و صریح معرفی شده است، کمک می کنند.

۲. تمرین مهارت با توسعه فعالیت های آموزشی در گروه های نامتجانس: دو عامل مهم ساختار وظیفه و نامتجانس بودن اثربخشی گروه های یادگیری را فراهم می کنند. ساختار وظیفه با وظایف تحصیلی و راهکارهای عملی اتمام آنها به منظور وابسته بودن اعضا به طور فعال در یادگیری طراحی شده اند. در بسیاری از موارد موفقیت آمیز روش مشارکتی اعضای گروه با هم درگیر می شوند. آنها با هم به طور انفرادی روی موضوعات تمرین می کنند، دریافتهای خود را درباره مسئله با هم مبادله می کنند و در اجرای آزمون فردی در زمینه عناوینی که انتخاب شده اند، اعضای گروه باید نظر خود را درباره عنوان های دیگران ارائه دهند. و بازخوردی درباره آزمون ها ارائه می دهند و خدمات اصلاحی به یکدیگر ارائه می دهند. در دومین عامل گروه - های اثربخش و مفید نمونه کوچکی از یک طبقه اجتماعی وسیع هستند، هر گروه از دو جنس زن و مرد، و افرادی با پیشرفت تحصیلی پایین، متوسط و بالا و از طبقات مختلفی تشکیل می شوند، گروه های نامتجانس با مقاصد تحصیلی، چشم اندازها و توانایی های مختلف بیشتر اهداف تحصیلی را دنبال می کنند.

۳. ارزشیابی دانش آموزان به طور انفرادی در این مرحله بدون کمک اعضای گروه، هر دانش آموز باید تسلط خود را در یک ارزشیابی انفرادی نشان دهد. هدف گروه در این مرحله انجام مستقل و مطلوب وظایف به طور انفرادی است. پرسش و پاسخ و مساعدت ممکن است توان و مهارت فردی را مغشوش کند.

۴. بازشناسی گروه و ارائه پاداش: در بسیاری از روش های مشارکتی، موفقیت گروه ها به وسیله میانگین نمره های افراد گروه شناخته می شوند و امتیازاتی نظیر عالی، بسیار خوب، خوب، را کسب می کنند. این امتیازات همراه با جوایز مناسب است (شعبانی نژاد، ۱۳۸۵).

- مزایای استفاده از روش تدریس مشارکتی

۱. عزت نفس دانش آموزان افزایش پیدا می کند .
۲. تمایل دانش آموزان به مدرسه، بیشتر میشود.
۳. دانش آموز خود را نسبت به سرنوشت خویش و دیگران سهیم می داند .
۴. استفاده به جا و صحیح از این روش، در دراز مدت ممکن است در زندگی آنها نهادینه شده و تاثیر بسیار شگرف و مثبتی را به دنبال داشته باشد.
۵. تقویت مهارت های سطح بالای تفکر (کرامتی، ۱۳۸۲).
۶. هراس افراد کم رو و خجالتی برای صحبت کردن در جمع را کاهش می دهد.
۷. همکاری گروهی و احساس دوستی در بین فراگیران تقویت می شود (شعبانی، ۱۳۸۵).
۸. در یادگیری مشارکتی دانش آموزان احساس مسئولیت بیشتری نسبت به یادگیری انفرادی می کنند (یغمایی، ۱۳۷۰)

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۶- معایب یادگیری مشارکتی

- ۱- اگر این روش به درستی سازمان نیابد و افراد شرکت کننده نقش خود را به خوبی ایفا نکنند، نتیجه مقیدی عاید نخواهد شد.
- ۲- در این روش برای دانش آموزان خردسال دوره ابتدایی کارایی زیادی ندارد؛ زیرا بحث کردن احتیاج به تفکر و تعقل دارد که این توانایی در کودکان سن پایین، رشد کافی نکرده است ولی از دوره راهنمایی به بالا می توان از این روش استفاده کرد
- ۳- این روش را در تمامی موضوع ها و درس ها نمی توان بکار برد. بلکه از این روش در زمینه هایی که جنبه اجتماعی دارند و تمام افراد در آنها علاقه مشترک دارند، استفاده می شود
- ۴- این روش را برای تعداد کم، حدود ۲۰ نفر می توان به کار برد و در گروه هایی که تعداد آنها بیشتر از ۲۰ نفر باشد، بحث گروهی مشکل است (صفوی، ۱۳۷۰).

۷- پیشرفت تحصیلی

پیشرفت تحصیلی بیانگر میزان دستیابی به استانداردها و اهداف آموزشی است (ربر ۱۹۸۵). به عبارت دیگر به معنای موفقیت است و برای تعیین پیشرفت در تحصیل به کار میرود (منصور، دادستان و راد، ۱۳۷۵). پیشرفت تحصیلی سنجشی، از طریق آزمون تعیین می شود و در مفهوم کلی در حالی که متمایز از آزمون های استعداد و هوش می باشد، آنچه را که در ریاضیات، تاریخ و غیره انجام گرفته است را می سنجد. به عبارت دیگر، پیشرفت تحصیلی از شاگردان پیشرفت در دروسی همچون خواندن، نوشتن، حساب، علوم و تاریخ که به مهارت توسعه در حوزه هایی از قبیل صنعت و تربیت بدنی مربوط می شود را می طلبد. مفهوم پیشرفت تحصیلی جوانب مختلفی دارد که رابطه بسیاری با شخصیت دانش آموزان کم سن دارد؛ حس موفقیت سر آغاز احساس خوب و احترام به خود است و حس شکست سرآغاز خشم و انتقاد از خود می باشد. بنابراین پیشرفت تحصیلی ممکن است به عنوان سنجشی از دانش، دریافت مهارت هایی در درس تخصصی یا گروهی از دروس تعریف شود. پیشرفت تحصیلی بر پیشرفت در درس مجزا و یا نمرات کل ترکیب یافته از چندین درس اشاره دارد. از این رو پیشرفت تحصیلی به کیفیت یادگیری کسب شده در یک درس و یا گروهی از دروس پس از یک دوره آموزشی می پردازد.

استفان (۱۹۹۰) بیان می دارد نه این که دیگر جوانب اهداف آموزشی نادیده گرفته شوند، بلکه واقعیت این است که پیشرفت تحصیلی تنها مسئولیت کلیه نهادهای آموزشی می باشد که جامعه به منظور ترویج پیشرفت تحصیلی سودمند شاگردان دایر کرده است. و این انتزاعی از رفتارهای خاص کودکان می باشد که به تسلط با یادگیری واژه های مربوط به تکلیف خواندن، حل معمای ریاضی، نقاشی و غیره مربوط می باشد.

ترو (۱۹۹۹) معتقد است که پیشرفت تحصیلی با آموزشی توانایی فعلیت یافته با میزان توانش در تکالیف مدرسه می باشد که معمولاً به وسیله آزمونهای استاندارد مورد سنجش قرار می گیرند و به صورت واحدهای "سن با پایه" بازگو می شوند و بر هنجارهای برگرفته از نمونه گیری گسترده از عملکرد شاگردان استوار می باشد.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

هم چنین استنبرگ (۱۹۹۳) معتقد است پیشرفت، توانایی و عملکرد دانش آموز را در بر می گیرد و این به رشد شناختی، عاطفی و اجتماعی آدمی مربوط می باشد.

پیشرفت تحصیلی با فراگیری اصول و توانایی عمل کردن موثر بر روی اهداف و موضوعات مرتبط است. پیشرفت در مدرسه یا دانشکده را می توان به معنای هر گونه یادگیری مطلوبی دانست که در دانش آموزان مشاهده می شود (هارلوک: ۱۹۸۰).

از این رو هر رفتاری که فرا گرفته می شود ممکن است در چارچوب پیشرفت جای گیرد. پیشرفت و عملکرد آموزشی نقش مهمی را در تعیین موقعیت های افراد جامعه ایفاء می کنند. عملکرد تحصیلی خوب کلید موفقیت در پیشرفت از مدرسه تا دانشکده، دانشگاه و بعدها در دنیای کار می باشد. در جامعه، فرد به دلیل عملکرد تحصیلی خود بسیار محترم شمرده می شود. عملکرد تحصیلی خودآنگاره فرد را می سازد و بر کل شخصیت وی اثر می گذارد. پیشرفت تحصیلی نه تنها در سطح فردی مهم می باشد بلکه پیشرفت کشور به آن وابسته است، چرا که استاندارد آموزشی مردم آن کشور را بالا می برد و دانشمندان باهوشی را تحویل جامعه می دهد. هم چنین جمع کل نمراتی که دانش آموزان در کلیه دروس امتحانات نهایی کسب کرده اند، بیانگر پیشرفت تحصیلی آنهاست. به چندین شیوه پیشرفت تحصیلی سنجیده می شود، مدارج، نمرات آزمون های استاندارد شده و درصد دانش آموزان (کردستانی، ۲۰۰۹).

۸- محیط فیزیکی مدارس

محیط یادگیری چیزی فراتر از چهار دیوار، سقف و کفها است شرایط فضایی باید در راستای فرح بخشی کاربران متشکل از رنگ، نورپردازی مناسب، تهویه و مبلمان مناسب باشد (Walden, ۲۰۱۵) محیط یادگیری در مدارس قرن ۲۱ به محیطی اطلاق می شود که دانش آموزان در فعالیت های یادگیری گروهی شرکت می کنند. نظریه ساختارگرایی که در گذشته مبنی بر فعال بودن دانش آموزان و منفعل بودن محیط فیزیکی یادگیری بود، جای خود را به تعامل متقابل محیط و کاربران داده است. در محیط یادگیری ساختارگرا دانش آموزان از کشفیات خود می آموزند در حالی که در نظریه عملکردی دانش آموزان از محیط اطراف خود و از سایر همسالان می آموزند (Lippmann, ۲۰۱۰) ارزیابی محیط یادگیری در تحقیق حاضر با استفاده از ابزار پرسشنامه به نام "ارزیابی کلی محیط های یادگیری استفاده شده است. این ابزار شامل هفت زیر شاخص از دو شاخص اصلی برازندگی آموزشی و محیط یادگیری می باشد. به عنوان اولین زیر شاخص فضاهای آموزش آکادمیک شامل ابعاد استاندارد کلاس، وجود فضاهای شخصی و به دور از فعالیتهای گروهی در کلاس درس، کمدهای نگهداری وسایل معلمین و دانش آموزان، تجهیزات کامپیوتری و فضاهای تکنولوژیکی برای انجام کارهای گروهی می باشد. طی دو دهه اخیر تلاش بسیاری در جهت کاهش ابعاد مدرسه به منظور برطرف سازی احساس عدم تعلق دانش آموزان و محیط مدرسه به عمل آمده است (Kennedy, ۲۰۰۱) بر اساس مطالعات پیشینه ابعاد کلاس بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان مؤثر است و در واقع تلاش در کاهش ابعاد مدرسه و افزایش ارتباط با معلمین از مصادیق آن می باشد، که البته در متغیر مورد بررسی در این تحقیق ابعاد استاندارد پنجاه و هفت متر مربع مورد نظر می باشد. در رابطه با تکنولوژی که بر فرایند یادگیری مؤثر است. بیش از ۷۵ درصد از مدارس ایالت متحده دارای کامپیوترهای شخصی برای دانش آموزان است ۱۵ درصد مدارس ابتدایی در ویرجینیا نیز مبلمان متداول کلاس های را

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

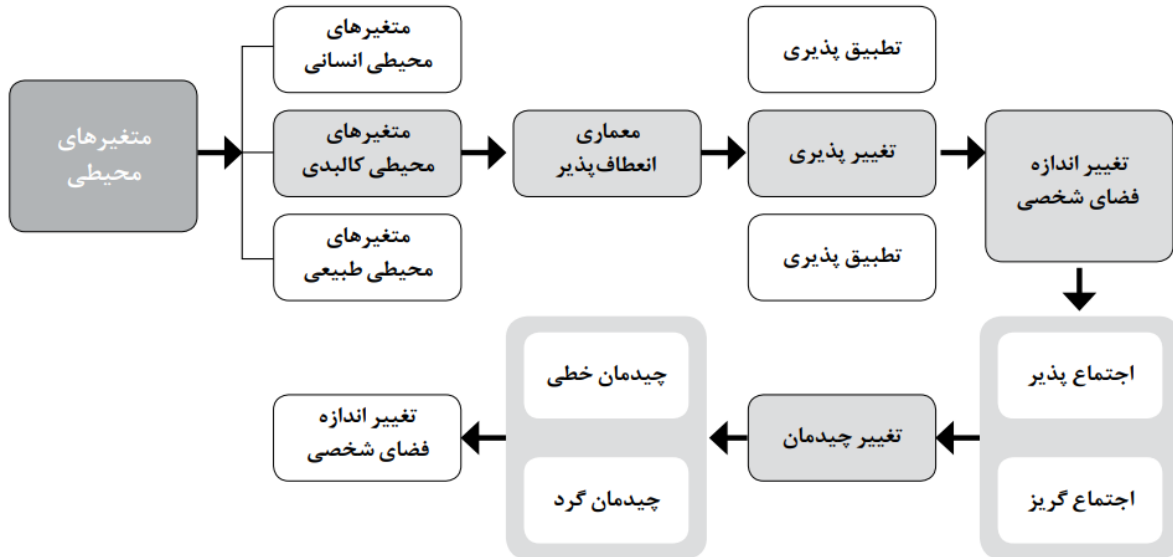
به جهت استفاده از تکنولوژیهای کامپیوتری به مدل مبلمان انعطاف پذیر تغییر داده اند (Daniels, ۲۰۰۳) در خصوص فضاهای آموزش ویژه به عنوان زیرشاخص دوم از برزندگی آموزشی شامل فضای کار و استراحت معلمان، نشیمن بوفه و آشپزخانه در فضاهای مدارس، دفاتر اداری، کلینیک کمکهای اولیه گسترش برنامه های تکنولوژیکی می باشد. زیرشاخص مورد مطالعه سوم، فضاهای پشتیبانی میباشد که شامل فضای کار و استراحت معلمان، نشیمن بوفه و آشپزخانه در فضاهای مدارس، دفاتر اداری، کلینیک کمکهای اولیه می باشد. زیر شاخص چهارم فضای اجتماع والدین میباشد اصطلاح مشارکت والدین به معنای وظیفه مشترک اولیا و مربیان در راستای موفقیت تحصیلی و احساسی دانش آموزان می باشد، بدن منظور مدارس اجتماع محور وظیفه تنظیم و اجرای برنامه ها و امکاناتی را به منظور حضور والدین در مدارس بر عهده دارند (& Hilado, Kallemeyn ۲۰۱۳, Phillips), براساس دپارتمان آموزش ایالت میشیگان در سال ۲۰۰۰ میلادی، مشارکت و حضور مؤثر والدین در مدرسه در افزایش عزت نفس دانش آموزان، کاهش ستیزه جویی، پیشرفت تحصیلی و در کل جو روانی مدارس تأثیر گذار است. زیر شاخص محیط بیرونی از شاخص دوم یعنی محیط یادگیری، شامل جذابیت طراحی کلی ساختمان مدرسه، عدم اختلال اصوات بیرونی بر روند یادگیری، فضاهای ورودی و مسیرهای دارای سایبان، رنگ، بافت و جذابیت مصالح، چشم انداز مناسب به سایت، اصول مراقبت و نگهداری از ساختمان می باشد. بر اساس مطالعات پیشینه دانش آموزان و معلمان در مدرسی با ساختمانهای سبز از شرایط کلاس رضایتمندی بیشتری دارند، انگیزه دانش آموزان به غیبت کلاسی کمتر شده و دانش آموزان عملکرد تحصیلی بهتری نسبت به دانش آموزان در مدارس عادی دارند. بر اساس گزارش سال ۲۰۱۳ میلادی، تعداد ۳۳۷ مدرسه نوساز در کشور تایوان از نوع مدارس سبز می باشند.

۹- تأثیر متغیرهای محیطی کالبدی بر معماری انعطاف پذیر

• چیدمان مبلمان آموزشی و انعطاف پذیری

برای آنکه مبلمان آموزشی بتواند به مسئله انعطاف پذیری فضاهای آموزشی پاسخ بگوید، باید چند ویژگی مهم چند عملکردی، متحرک بودن و طراحی متناسب با فضا را دارا باشد یعنی قابلیت تفکیک، ترکیب و تجمیع داشته باشد (محمودی، ۱۳۹۱ ص. ۱۲۵). اگر امکانات کلاس به صورتی باشد که صندلی های دانش آموزان می توانند به صورت دایره شکل سازماندهی شوند تا دانش آموزان با یکدیگر و با معلم ارتباط متقابل برقرار کنند، در این صورت معلم جزئی از دانش آموزان محسوب می شود و می تواند علاوه بر تدریس، به راهنمایی و هدایت بحث های جمعی دانش آموزان نیز بپردازد. در هر حال، هنگام بررسی طرز چیدن صندلی ها در کلاس، توجه به همه دانش آموزان شایان اهمیت است. یکی از نیازهای اساسی دانش آموزان این است که مورد توجه دبیران قرار گیرند. چنانچه فضای فیزیکی کلاس مشوق ایجاد این احساس در دانش آموزان باشد، بدون تردید از میزان مسائل و مشکلات انضباطی نیز به طور چشمگیری کاسته خواهد شد (عظمتی، امینی فر و پورباقر، ۱۳۹۵).

مدل ۱: مدل مفهومی تأثیرات معماری انعطاف‌پذیر بر رفتار اجتماعی با کمک متغیرهای محیطی کالبدی (ماخذ: نگارنده)

در بسیاری از تحقیق‌های انجام شده توسط روانشناسان محیط، تأثیر تغییر در عناصر متفاوت کلاس درس جست و جو شده است. رابرت گیفورد (۱۹۹۶) در کتاب روانشناسی محیط «به نمونه‌هایی از این نوع تحقیق‌هایی که در سال ۱۹۸۱ در بیش از ۱۰۰۰ مدرسه در مدت سه سال انجام پذیرفتند اشاره کرده است و می‌گوید که تغییر مبلمان کلاس موجب تغییر میزان خلاقیت، نوآوری و مهارت‌های کلاسی بچه‌ها شده بود. در تحقیقی دیگر مشخص شد وجود قالی در کلاس باعث سپری کردن زمان بیشتری در کلاس و همچنین موجب افزایش تعامل مستقیم می‌شود، تحقیقات فراوانی انجام شده‌اند، که نشان می‌دهند، نحوه چیدمان نیمکتها و رفتار دانش آموزان در حین انجام کار، بر کم‌توجهی و موفقیت کمتر ایشان تأثیرگذار است، به خصوص هنگامی که به جای نشستن اطراف میز به صورت ردیفی مینشینند. دانش آموزان تمایل دارند مبلمان و ارائه محیط را به دلخواه خود و متناسب با نوع فعالیت و تعداد گروه‌ها تغییر دهند

جدول ۱: تأثیر عوامل محیطی کالبدی بر معماری انعطاف‌پذیر (ماخذ: نگارندگان)

متغیر کالبدی	تطبیق پذیری	تغییر پذیری	نوع پذیری
چیدمان مبلمان	جابه‌جایی	اجتماع‌پذیری و اجتماع‌گریزی	چندعملکردی بودن

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

۱۰- خصوصیت یک محیط آموزشی موثر بر یادگیری

یک محیط آموزشی خوب و مناسبی که یادگیری کودکان و نوجوانان شما را ارتقا می‌دهد، از ویژگی‌های زیر برخوردار است:

- عادات یادگیری در دانش آموزان به طور مداوم تغییر می‌یابند.
- سوالات پرسیده شده بیشتر از پاسخ‌شان ارزش گذاری می‌شوند.
- متدهای متنوعی برای آموزش و یادگیری مورد استفاده قرار می‌گیرند.
- ایده‌های خلاقانه دانش آموزان در طول یادگیری از منابع متفاوتی پدید می‌آیند.
- دانش آموزان در محیط آموزشی از دبیران خود در خصوص درس سوال می‌پرسند.
- ارزیابی‌های دانش آموزان مداوم، معتبر و شفاف بوده و هرگز تنبیهی در کار نیست.
- کلاس درس دانش آموزان به محیطی برای برقراری تعاملات اجتماعی تبدیل می‌شود.
- فرصت‌ها و موقعیت‌های خلاقانه و معتبری برای رشد و پیشرفت دانش آموزان وجود دارند.
- نحوه یادگیری و آموزش دادن به کودکان و نوجوانان بر اساس معیارهای مختلفی شخصی سازی می‌شود.

نتیجه گیری

طراحان مدرسه، محیط مدرسه را یکی از تاثیرگذارترین عوامل در تجربه آموزشی کودکان می‌دانند، لذا سعی شده تا قسمت‌های داخلی مدرسه، مملو از تجربه‌های حسی و ادراکی "باشد. این تجربه‌ها با نور و رنگ و مصالح شفاف تامین شده است. تجربه هر فرد در زندگی و مهارت‌هایی که کسب می‌کند، مربوط است به شرایط محیطی و محصول نیز تأثیر متقابل میان فرد و محیطی است که در آن زندگی می‌کند. فعالیت به‌عنوان عامل اصلی رشد و یادگیری دانش‌آموز، فرایندی است که در ارتباط با فضا و محیط دانش‌آموز، رشد او را موجب می‌شود. محیط می‌تواند به فرصتی ترغیبی در رفتار یادگیرنده بدل شود. از جمله ریشه‌های علاقه دانش‌آموز به یادگیری، به محیط آموزشی وابسته است. در صورت ناهماهنگ بودن محیط با انتظارات فرد، حس دافعه و نبود علاقه به یادگیری قوت می‌گیرد. با این همه، محیط یادگیری تنها به بخش فیزیکی محدود نیست و محیط‌های عاطفی، روانی و اجتماعی نیز در اثرگذاری بر حال یادگیری جایگاه مهمی دارند. از سوی دیگر، محیط الکترونیکی شکل تازه‌ای از پیرامون یادگیری را به تصویر آورده است. در این حالت، علاوه بر ابعاد روانی و اجتماعی یادگیری، فضای فیزیکی کلاس درس تغییرات ویژه خود را دارد که لازم است در توانمندی حرفه‌ای معلمان مورد توجه قرار گیرد.

مراجع

۱- اتکینسون، ریتا الی. و هیلگارد، ارنست آر. (۱۳۸۹)، زمینه روان‌شناسی ترجمه حسن رفیعی و محسن ارجمند. تهران: ارجمند. (تاریخ انتشار به زبان اصلی ۲۰۰۳).

۲- اسپالدینگ، ال. (۱۳۸۶). انگیزش در کلاس درس. ترجمه حسن یعقوبی، ایرج خوش خلق. تهران، انتشارات: دانشگاه تربیت معلم تبریز

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

- ۳- استوار، نگار؛ غلام آزاد، سهیلا و مصرآبادی، جواد. (۱۳۹۱). تاثیر گذاری آموزش به روش تقسیم بندی دانش آموزان به گروههای پیشرفت (STAD) بر شاخصهای شناختی، فراشناختی و عاطفی در یادگیری درس ریاضی. مجله نوآوری های آموزشی، (۴۱)، (۲۹-۵۰). ام سیترز (۱۳۷۲) پورتر، «انگیزش و رفتار در کار»: ترجمه علوی، آموزش
- ۴- پاکدل، لطیف. (۱۳۸۲). مقایسه اثربخشی روش تدریس فعال و سنتی بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مقطع راهنمایی آموزش و پرورش فریدن در سال تحصیلی ۸۱-۸۲. پایان نامه کارشناسی ارشد
- ۵- جعفری، زهره؛ صمدی، پروین؛ قائدی، یحیی. (۱۳۹۶). بررسی تأثیر آموزش فلسفه به کودکان بر پرورش روحیه پژوهشگری کودکان دوره پیش دبستانی. پژوهش در برنامه ریزی درسی، سال دوازدهم، دوره دوم، شماره ۱۷، پیاپی ۴۴، صفحات ۶۱-۹
- ۶- حامدی خواه، فضلعلی. (۱۳۷۷). بررسی میزان استفاده معلمان از روشهای تدریس فعال و مقایسه نتایج عملکرد آموزشی آنان در تدریس علوم تجربی دوره ابتدایی شهرستان اراک. شورای تحقیقات اداره کل آموزش و پرورش استان مرکزی
- ۷- حبیبی، ملوک (۱۳۹۲)؛ نقش روش تدریس فعال معلمان در هندسه (با مدل ون هیلی) در افزایش انگیزش و یادگیری دانش آموزان دوره ابتدایی. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، دوره پنجم، شماره ۱۴: ۱۰۵-۸۶.

منابع غیر فارسی

- ۱- Ahmadi A, Ghanbari L. The impact of storytelling on social skills. Journal of American Science. ۲۰۱۳;۹(۴):۱۰۵-۱۲.
- ۲- Alexander, P. A. & Murphy, P. K. (۱۹۹۸). Profiling the differences in student's knowledge, interest and strategic planning. Journal of Educational Psychology, ۹۰, ۴۳۵-۴۴۷.
- ۳- Alkhateb, H. M & Jemaah, M. (۲۰۰۲). Cooperative learning and Algebra Performance of Eight Grade Students in united Arab Emirates. Journal of Contemporary Educational Psychology, v. ۶, pp. ۲۴۵-۲۵۷ Silber man. Mel. (۱۹۹۶). Active learning ol, strategies to Teach Any subject. Massachusetts: Simon. And Schuster